

"La gent amb malalties mentals és qui en sap més d'últimes oportunitats"

Tatiana Tibuleac (Chisinau, Moldàvia, 1978) signa *L'estiu que la mare va tenir els ulls verds* (Amsterdam, 2022), una novel·la sobre les complicades relacions mare-fill, la reconciliació i el perdó. Amb molt lirisme, Tibuleac descriu un estiu que transforma les relacions entre una mare malalta i el seu fill. Impactant i deliciosa.

Text **Àlex Milian** @alexmilianbeser
Fotos **Jordi Play** instagram.com/jordisplay

A la seva primera novel·la, *L'estiu que la mare va tenir els ulls verds* (2016), Tatiana Tibuleac narra les vacances inoblidables d'un jove, marcat per una malaltia mental, i la seva mare en un pacífic poblet francès envoltat de gira-sols. L'aïllament, el canvi d'escenari i l'estat de la mare capgiren la relació entre tots dos per sempre.

Amb la novel·la següent, *Jardí de vidre* (Les Hores, 2021), Tibuleac va guanyar el Premi Europeu de Literatura del 2019.

—Per què un llibre sobre la mort, les relacions mare-fill i les últimes oportunitats barrejat amb un protagonista amb una malaltia mental?

—Potser perquè la gent amb malalties mentals és qui en sap més d'últimes oportunitats. Però tampoc és que jo triés aquests temes conscientment a l'hora d'escriure. Aquesta novel·la la vaig començar a escriure per exorcitzar de dins meu una sèrie d'angoixes i de pors. Els temes van vindre després. D'altra banda, suposo que és inevi-

table escriure sobre allò que tenim més proper, que coneixem molt bé, i és veritat que jo em vaig criar envoltada de molta gent que tenia malalties mentals o plantejaments d'últimes oportunitats o de gent que tenia relacions problemàtiques amb els pares.

—Quines angoixes i pors volia exorcitzar escrivint?

—Em temo que no són unes pors tan dramàtiques com les que apareixen a la novel·la, però al capdavant qualsevol por, per petita que sigui, ens turmenta de la mateixa manera. En el meu cas, tot va començar perquè jo acabava de ser mare, en una edat una mica avançada per l'edat que acostumaven a tenir el primer fill en la meua cultura. Això angoixa. A més, tenia la sensació de no fer-ho prou bé, de no ser una mare perfecta. Alhora, aquest procés de maternitat va anar en paral·lel amb una mena de reconciliació amb el meu pare, amb qui la relació no havia estat mai gaire bona.

—El protagonista és un malalt mental i, sobretot al començament, mostra la seua crua vi- →

TATIANA
El verano
en el...

→ **sió de la vida. Es va documentar, coneix alguna malaltia de prop o és tot imaginació?**

—Jo he estat periodista i sé què és documentar-se, però, quan fas literatura, la documentació és una cosa que fas per coses concretes —si parles d'una època històrica o un tema econòmic—, però en el meu cas no em va caldre documentar-me, perquè eren coses que ja coneixia, que ja havia experimentat de primera mà. Però el que sí que va passar és que, a mesura que escrivia, em vaig adonar que ja no parlava només de mi, sinó també de les dones de la regió d'on jo soc, coses que afecten més gent. De manera que, al final, el relat ja no era tan íntim sinó més general.

—**Parla de les dones del seu país. Tanmateix, vostè és moldava i viu a París, mentre que el seu protagonista és anglès, fill de polonesos que van emigrar, i que viatja a París.**

—Sé que tot sembla una mica de poti-poti perquè els personatges són de Polònia, després se'n van a Anglaterra i després a França, però era una cosa inevitable. Durant uns anys em vaig avergonyir una mica d'on jo era; em sentia molt cosmopolita i vaig abraçar una mica aquesta idea. Després em vaig adonar que, per molt que volgués fugir, no podia. Soc d'on soc. I suposo que això traspua en el llibre, que em sembla que ha sortit molt llatí amb influències esclaves pel fet que soc jo qui l'ha escrit. Per altra banda, jo volia escriure un llibre d'enlloc; no volia un llibre ancorat en una regió o en un indret concret. I per això també crec que ha tingut èxit en moltes traduccions diferents: s'està llegint a Espanya, a Noruega, a França i a Alemanya. I això és perquè, al final, parla de la relació d'una mare amb el seu fill; parla d'odi, parla d'amor...

—**Recrea un poble francès gairebé ideal, amb una pastissera molt amable, un mercat setmanal magnífic; un mercat de les puces extens “com un camp de futbol” i molt divers... És un lloc imaginari o la idealització d'algun lloc real?**

—No, no és cap mena de lloc idealitzat; és un lloc on vam estar de vacances amb el meu pare. Per mi és com un lloc de redescobriments, perquè és on vaig poder redescobrir el meu pare a través de la seva relació amb la meua filla. Per tant, és també un lloc que m'ha quedat marcat, que ha quedat fixat en la meua geografia emocional.

Per mi és important pensar que no he idealitzat aquest lloc perquè fa anys que visc a França. Sé que tots tenim al cap aquesta idea de la campanya francesa bucòlica i sé que no és així; que la gent que viu al camp treballa moltíssim i és una vida dura.

—**Quin poble és?**

—La casa principal on viuen els protagonistes és la nostra casa familiar, que vam vendre, i era a la regió de Tours. Però després hi ha una barreja de llocs on vam llogar cases diversos estius, però sé

que una era a prop de la platja, perquè una imatge d'aquell estiu és aquest dofí tallat per la meitat que surt a la novel·la. En tot cas, no era una regió gens turística; era una regió ben real amb gent de debò, i el que vam viure allà aquell estiu ens va transformar com a família. Per això, quan vam tornar de les vacances, jo sentia de sobte que tot el que havia escrit fins aleshores havia deixat d'importar. Va ser una experiència transformadora.

—**Parla d'una malaltia de setze lletres. Pot dir quina és?**

—No, no la diré. De fet, n'hi ha moltes, de malalties de setze lletres. Quan vaig començar a escriure, vaig pensar que no volia assenyalar-la, tant hi fa si és una malaltia de setze lletres o de deu o de quatre, perquè totes són una tragèdia. De fet, si t'hi has fixat, el personatge de la mare no té nom, perquè jo tenia molt clar que no volia donar-li concreció: no volia que fos una persona concreta, sinó que pogués ser la mare de qualsevol. Això és una cosa que faig molt als meus llibres, amb personatges que representen conceptes més amplis o menys específics. A la meua segona novel·la, *El jardí de vidre*, també hi ha personatges que no tenen nom, perquè precisament vull que puguin ser qualsevol persona, de qualsevol raça, de qualsevol procedència, de qualsevol cara.

—Fins i tot la descripció física de la mare — que fa el narrador fill— és molt canviant i contribueix a aquest efecte.

—Sí, però sobretot és el fill que canvia la seva manera de veure-la. Al principi, la detesta, després li cau una mica millor i al final s'adona que ha estat molt injust amb ella. Jo crec que això és una cosa que passa molt: que no és la persona o l'objecte el que canvia sinó la nostra manera de mirar-nos-els. A mi em va passar el mateix amb el meu pare. El veia com una persona absent, distant i freda, mentre que la gent me'l descrivia com un home brillant, perquè ell també era escriptor i encantador. Tanmateix, això jo no ho veia. L'home que tenia per pare no era res d'això; jo era incapaç de veure-ho. No va ser fins que va néixer la meua filla i vaig veure com es relaciona amb ella —perquè el meu pare adora la meua filla per sobre de totes les coses—, que vaig descobrir aquest home. Jo mai l'havia vist així. I crec que això ens passa a tots.

—Des del començament va decidir que aquest protagonista seria el narrador?

—No, no en tenia ni idea. De fet, al principi ni tan sols tenia clar que estigués escrivint amb una veu masculina. Jo mai començo els llibres pel principi. En aquest cas, potser vaig començar pel dotzè o el tretzè. I fins que vaig tornar al principi i vaig escriure la primera frase, no vaig entendre quins eren els meus personatges. De fet, en el meu llibre només hi ha dos personatges que siguin realment actius. A la meua història no paro tanta atenció a la història, sinó que més aviat vaig deixant que els personatges em parlin, i a partir d'aquí es va desenvolupant tot.

—La recreació del llenguatge del protagonista amb una malaltia mental li ofereix moltes possibilitats literàries. De vegades, barreja realitat i ficció, com quan li agafen els atacs. Li permet un llenguatge més líric.

—No, el llenguatge líric és la meua pròpia bogeria [riu]. Tampoc no s'expressa així perquè sigui un artista sinó que va ser el llenguatge el que em va fer decidir que fos pintor. Aquí hi va haver moltes coses en joc, no necessàriament drogues, però sí alcohol, i és senzillament la meua manera d'escriure el que em va decidir fer-lo artista.

—Volia dir que la malaltia mental permet al personatge fer servir aquest llenguatge.

—No, en cap cas no volia donar-li una patina romàntica a la malaltia mental. Una malaltia mental és una càrrega terrible per a la persona que la pateix i per a tota la gent al seu voltant. Jo he vist massa gent al meu voltant que, davant la més mínima sospita de malaltia mental, la seva vida s'ha estrocat en el moment que els van ingressar en unes institucions horribles de les quals mai van poder sortir. Això no és incompatible amb el fet que a una persona que pateix una

malaltia mental li puguin passar coses bones. Però no vull dir en cap cas que tots els malalts mentals puguin arribar a ser pintors, i encara menys pintors famosos. En cap cas volia donar cap aspecte romàntic.

—Hi ha algun autor o alguna obra que l'hagi empès a escriure aquestes obres?

—És curiós que em preguntes això perquè això significa que veus en la literatura una font d'inspiració, que és el que és per mi. Precisament, hi ha un llibre, que en català no s'ha traduït, però en castellà sí, *Por qué se cuece el niño en la polenta* d'una autora romanesa

gitana, Aglaja Veteranyi, que va viure a Suïssa i es va suïcidar als 41 anys. Jo vaig llegir aquest llibre i vaig pensar que no podria mai escriure un llibre així. En aquest sentit, sí que va ser una influència. ●

